

A KEDVES KIS ÉTA

Geisler Éta budapesti hízmó-lány, a harmincas évek kezdetén az ifjún munkás-mozgalom egyik legharcosabb részvenője, már egészen fiatalon, tizennyolc éves korában meghalt. Ha élne, ma lenne ötvenéves. Fényképei a kislány arcvonásait őrizték meg az utókornak: magas homlokát látjuk, értelmes tekintetét, akaratos állát.

Három és fél évtizede Európában is, Magyarországon is erősödött a fasizmus, nőtt a nyomor, a munkanélküliség, a munkások és szegényparasztok elkeseredettsége. Huszonkilenc októberében, a szociáldemokraták gyűlést tartottak a Tattersallban. A szónokok ismertették a helyzetet, felszólították a munkásokat, hogy zárják szorosabbra soraikat, szervezkedjenek, mert a kormánytól semmit se várhatnak, jószántából nem segít rajtuk. A gyűlés után tüntetés robbant ki a Baross téren, a Kerepesi úton és a város több más helyén. A kis Éta — ez volt az első gyűlés, amelyre elvitték őt a nagyobb lányok és fiúk, akik közül többen már a KIMSZ tagjai voltak — belesodródott a Keleti pályaudvar előtti csatába. Kardlapok villantak a feje fölött, zúgott a „Munkát, kenyeret!” kiáltás. Éta sápadt arcát is pirosra festette az izgalom.

Akkor még nem történt baj: gyerekek nézték, elkerülték a csapások. Nem sokkal később, november 7-én, az Erzsébet körúton összefogózva ment a 100%

nevű szavalókórus tagjaival, s a tüntetők százaival. Politikai jel-szavakat kiáltott a szétszóródó és újra összezáródó tömeg: *Éljen az októberi forradalom! Éljen a Szovjetunió! Le MacDonalddal! Le az új háború szervezőivel! Amnesztiát a proletár harcosoknak!*

Még aligha tudott volna mindenről számot adni, még nem nagyon ismerte a világesemények összefüggéseit. Akkortájt jórészt az ösztöneire, a szívére hallgott: más világ kellene, másmilyen élet. Mert azt már látta, megértette, hogy kevés kiváltságos minden jó, és megszámlálhatatlanul sokan vannak a kissemmizettek...

A tüntetők ellen kivezényelt rendőrség vad rohammal némította el az utcát. Sok munkás és munkanélküli került a Hársfa utcai kapitányságra, a Zrínyi utcába és a toloncházba. Geisler Etát is elfogták, megverték, négy hónapig fogházban tartották. Ott érte a karácsony, az újév, a rácsokon át szökött be hozzá az első tavaszi napsgár. 1930 márciusában, amikor kiszabadult, erősenek érezte magát, pedig véznaeska volt, nagyon ver-segény. Elment a munkásotthonba, megkereste a fiatalokat, akik-től az első tanításokat kapta. Velük titokban találkozott, könyveket kapott tőlük, egy-két alkalommal röpecédulát is, hogy vi-gye el a kis műhelyekben dolgo-zó lányoknak, ifjún munkásoknak. Ilyenkor lelkére kötötték: le-

gyen óvatos, figyelje, nem kö-veték-e, mert a párt illegális ki-adványainak terjesztéséért sú-lyos büntetés jár.

Eta ügyes volt és körültekintő. Ha kézbe vesszük a korabeli rendőri jelentéseket, megillető-dötten olvassuk belőle a figyelé-sével megbízott detektív jelenté-sét: „*Komoly könyveket tanul-mányoz, s ezt olyan elmélyülten teszi, hogy gyakran az utcán menve is olvasásba merül.*” Öz-vegy Maurer Henrikné — akinek hivatalos címe így hangzott: a kiskorú mellé kirendelt állami pártfogó — a rendőrség részére írt bizalmas jelentésében hason-lóképpen jellemezte őt: „*Csúnya könyveket olvas, macacs, akara-tos, forradalmi eszméitől nem le-het eltéríteni.*”

A Bethlen-kormány nem adott amnesztiát a politikai foglyok-nak. Ellenkezőleg, újabb és újabb pereket indított, osztályharcos munkások, szegényparasztok, bal-oldali értelmiségiek ellen. Har-minc júniusában, egyidőben két népes kommunista csoport tár-gyalása folyt a Markó utcai tör-vényszéken, a Szemák-tanács előtt. A KIMSZ-sejt ülésén a fiúk azt indítványozták: „Ve-gyünk részt valamennyien a tün-tetésben, a bíróság épülete előtt, hogy Werbőczy utódai megretten-jenek, ne merjék elítélni elvtár-sainkat.”

No persze, volt e szavak mö-gött némi kis romantika is, ifjonti lángolás. De az bizonyos,

hogy tiszta tűz lobogott a szemekben, odaadó áldozatkészségből fakadt minden ilyen elhatározás. A bubifrizurás, barna hajú kislány, a kedves Eta, szerény, halk szavú, komoly gyerek volt, s mert lelkiismerete parancsára hallgatott, nem ismert meghátrálást.

Június harmincadikán, hétfőn késő délután ítélehozataltalra vonultak vissza a Markó utcai bírák. A Vilmos császár út felől felharsantak a felvonuló tiltakozók első kiáltásai. A rádió éppen futballmeccset közvetített Genfből: spanyol csapattal, a Real Union Irunnal mérkőzött az Újpest. Manusich Mihály konferált. Sokan ültek fejhallgatóval a készülékük mellett, és füleltek. A London Szálló előtt összegyűlt nagyobb tömeg ezekben a percekben nekilódult, és ellepte az úttestet, feltartóztatta a Berlińi tér felől robogó villamost. Néhány ifjúmunkás a Sóllyom utca felől kővel és vascsavarokkal bezúgta az ügyészégi irattár ablakait. A Pesti Hírlap nyomdája előtt felcsettant a kiáltás:

Le az osztálybírósággal! Szabadságot a kommunista vádoltaknak!

Pahocsa Sándor tizenkilenc éves vasas ifjúmunkás Újpestről, az Egyesült Izzóból érkezett a tüntetésre. Vörös zászlót emelt a magasba. **Sinkovits István**, a nála hat évvel idősebb rákoskeresztúri géplakatos a testével védte őt. Folyt már a rendőrtátek. Eta és egy másik fiatal lány, **Gicz Anna**, aki Rákospalotán fényezőnő volt és két velük egykorú kispesti fiú, **Oláh Sándor** üvegcsí-

szoló, **Péter Elemér** lakatos a Vilmos császár úti járdaszélen álltak. A rendőrség utasítására a villamos elindult. Eta látta: kettészakad a felzárkózott menet. A kocsni elé ugrott, és kezét felemelve kiáltotta:

— *A kerekék alá vetem magam, ha meghátráltok!*

Eles csikorgással újra megállt a villamos. A rendőrök egy nehezen járó, rokkant munkásra vetették magukat. Reszketett, és a botjával riadtan hadonászott. Berángatták az egyik kapu alá, s nyomban ütni, verni kezdték. Akkor ért oda **Lippai János**, egy mit sem sejtő békés járókelő, aki a Váci utcai leánygimnázium altisztje volt. Ott lakott a Vilmos császár út 75-ben, feleségével és a lányával éppen rokoni látogatásra indult. Őket is betaszálgálták a rokkant után a kapualjba. A rokkant embert **Csernáth Eleknek** hívták. A rendőrök benne gyanyították a tüntetés irányítóját.

— *Mit akarnak tőle?* — kelt a védelmére **Lippai**. — *Láthatják, milyen nyomorult szegény.*

— *Letartóztatni!* — adta ki a rendelkezést az egyik rendőrtiszt. — *Szembeszegült a hatósággal, akadályozta a rendőrség munkáját!*

Elvitték **Lippait**, el a rokkantat is, és sokat a fiatalok közül, **Geisler Etát**, **Pahocsát**, **Oláht**, **Eta fivérét**, **Dezsőt**, **Sinkovitsot** és a többieket.

— *Ez egyszer már nem úszod meg szárazon* — mondták **Etának** dühtől fuldokolva a detektívek. Kegyetlenül ütötték, orrán száján dőlt a vér. A letartóztatott tüntetők — **Csernáth** és **Lippai**

is — bíróság elé kerültek. **Geisler** Eta öthónapi fogházbüntetését sok-sok sötétzárkával és élelemelvonással súlyosbították.

Tél lett újra, mire kiszabadult. Ijesztően léfogzott, alig ismertek rá. Az orvosok megállapították: tüdőbajt kapott.

Rövid életének utolsó hónapjait sok gyötrellemmel, de erős lélekkel viselte. Ha ereje engedte, dolgozott, sose félt, ezután is vitte a rőpcedulát, a párt illegális lapjait. A kórházi ágyon párnája alatt rejtgette a Vörös Segély bélyegeit, hogy néhány fillérrel látogatói is hozzájáruljanak a börtönbe zárt kommunisták támogatásához.

1931. július 5-én halt meg. Üldözői a sírig kísérték, a gyászolókat is szemmel tartották a pesti újhelyi temetőben. Így történt, hogy nem sokkal később újra elzarándokoltak sírjához az ifjúmunkások, hogy szívük szerint búcsút vegyenek tőle, s fogadalmat tehessenek: tovább folytatják a harcot, amelynek küzdőterén a kis Eta oly fiatalon elesett.

Izgalom űlt ezen a napon néhány fiatal fiú és lány arcán az **Andrássy Gyula** úton, a **Hadik** úton és a **Pestújhely** akkori képviselőjéről elnevezett **Szűcs István** utcán. Itt is, a többi munkáskerületben is suttogva értesítették egymást a fiatalok: gyereki délután **Eta** sírjához.

De mint a hajdani főkapitánysági irattár egyik feljegyzése bizonyítja, a besúgók ezáltal is részen voltak: tudtára adták a rendőrségnek, hogy mi készül. Csizmák tiportak **Geisler Eta** sírjára, megint börtönbe került néhány fiatal munkás.

Vadász Ferenc